

*Hvordan kan økologiske produsenter bidra til reduserte klimagassutslipp?
Sissel Hansen, NORSØK*

21 Januar 2020 Hellerud

Hjelp, vi må handle nå ...

Beregnete

Utslipp av klimagasser fra jordbruk i 2017

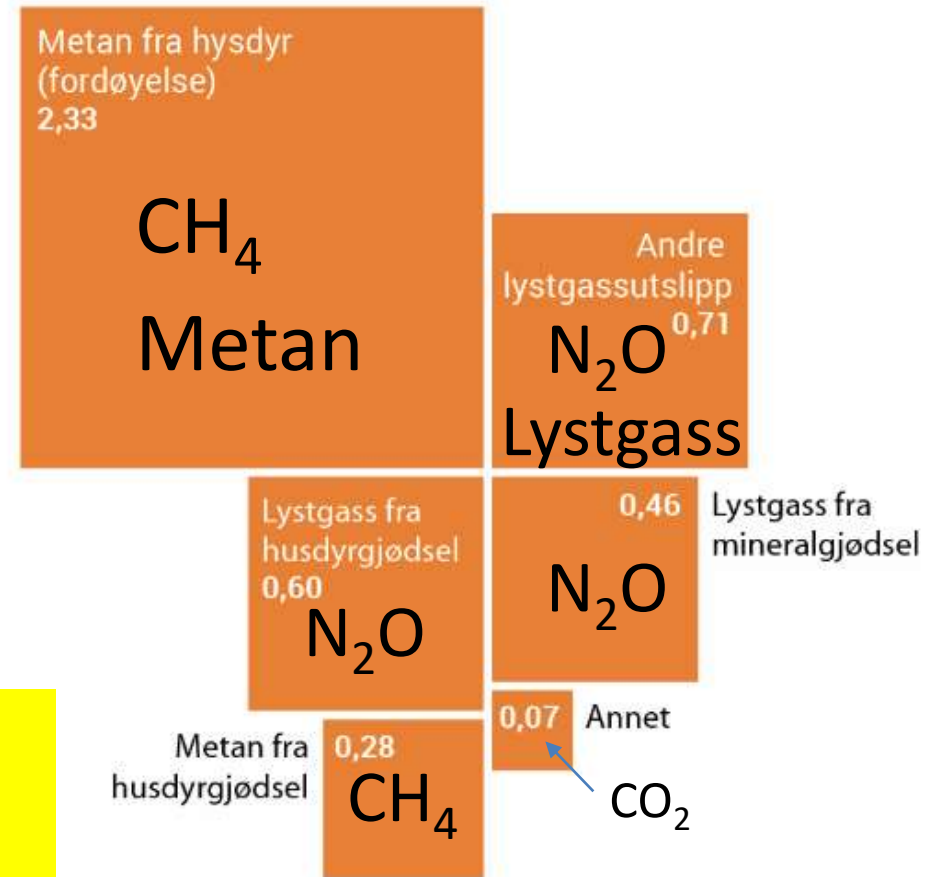
Utslipp til luft (millioner tonn CO₂-ekvivalenter)

Kilde Miljødirektoratet

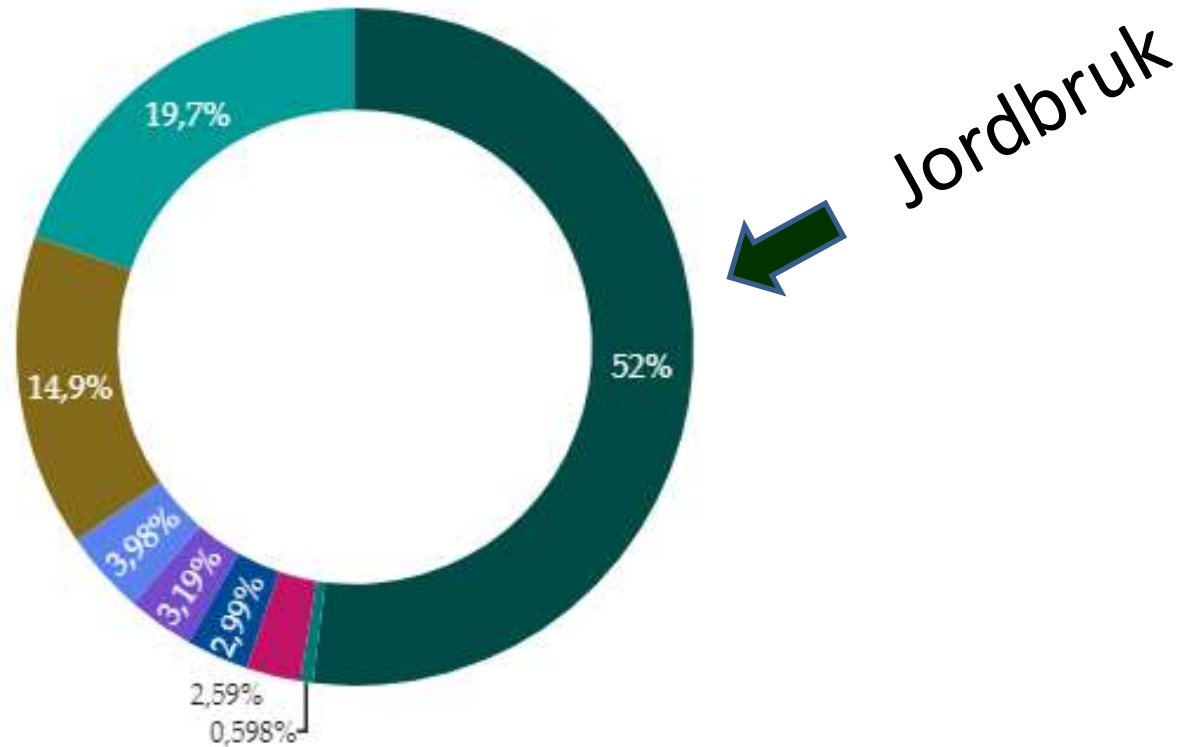
I 2018 sto jordbruket for 8,4 % av beregnede klimagassutslipp i Norge.

Ikke med:

- Produksjon av kunstgjødsel, maskiner, bygninger, diesel ...
- Import av fôr mm
- Karbonlagring/utslipp

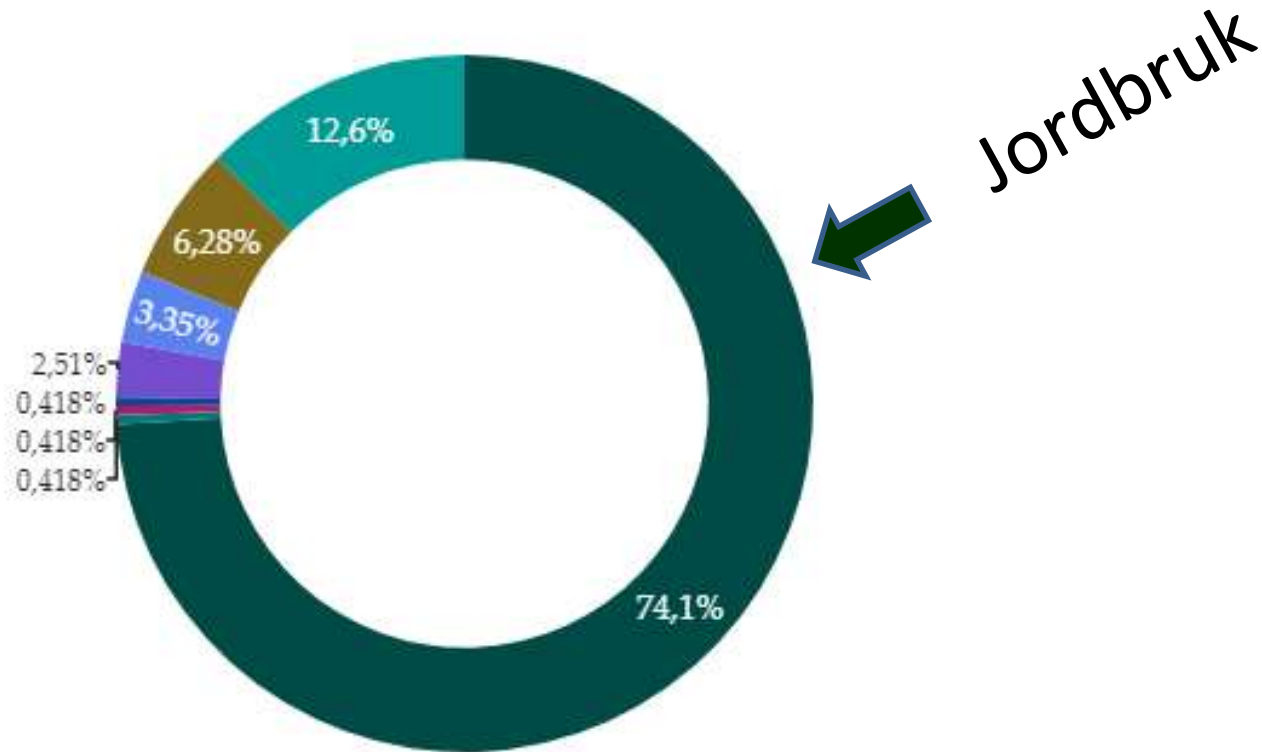

Andel av totale utslipp av metan (CH₄) i Norge

- Jordbruk
- Avfall
- Olje- og gassutvinning
- Industri
- Oppvarming av bygg
- Andre kilder
- Annen transport
- Veitrafikk

Andel av totale utslipp av lystgass (N₂O) i Norge

Jordbruk

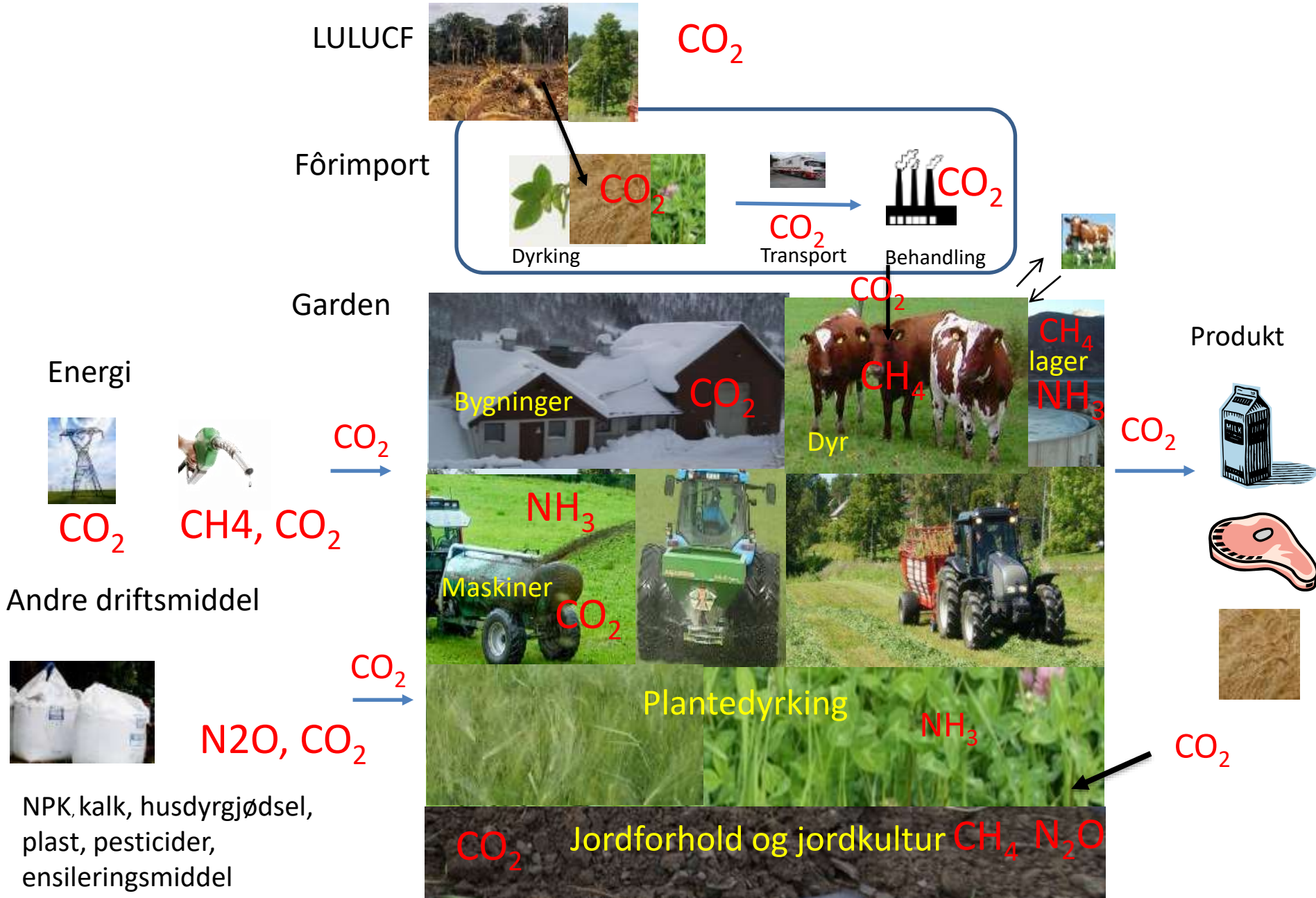
- Jordbruk
- Industri
- Andre kilder
- Veitrafikk
- Annen transport
- Avfall
- Olje- og gassutvinning
- Oppvarming av bygg

Hva nå? Det er ikke mulig å produsere mat uten å slippe ut klimagasser

Kilder til utslipp av klimagasser i jordbruket

Kilder til utslipp av klimagasser i jordbruket

LULUCF

CO₂

Fôrimport

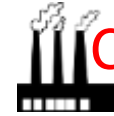
Dyrking

CO₂

CO₂

Transport

Behandling

CO₂

Garden

Energi

CO₂

CH₄, CO₂

CO₂

Andre driftsmiddel

CO₂

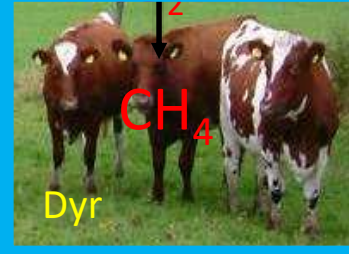
N₂O, CO₂

NPK, kalk, husdyrgjødsel, plast, pesticider, ensileringsmiddel

Bygninger

CO₂

Dyr

CH₄

CH₄
ager
NH₃

Maskiner

NH₃

CO₂

CO₂

Produkt

CO₂

Plantedyrking

NH₃

CO₂

Jordforhold og jordkultur CH₄ N₂O

Kilder til utslipp av klimagasser i jordbruket

LULUCF

CO₂

Fôrimport

Dyrking

CO₂

CO₂

Transport

Behandling

CO₂

Garden

Energi

CO₂

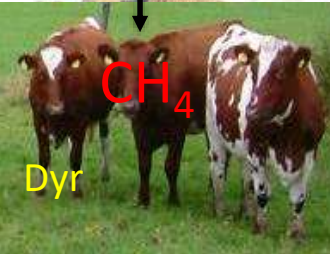
CH₄, CO₂

CO₂

Bygninger

CO₂

CH₄

CH₄

CO₂

Dyr

CH₄ lager

NH₃

CO₂

Produkt

Andre driftsmiddel

N₂O, CO₂

CO₂

Maskiner

CO₂

CO₂

Plantedyrking

NH₃

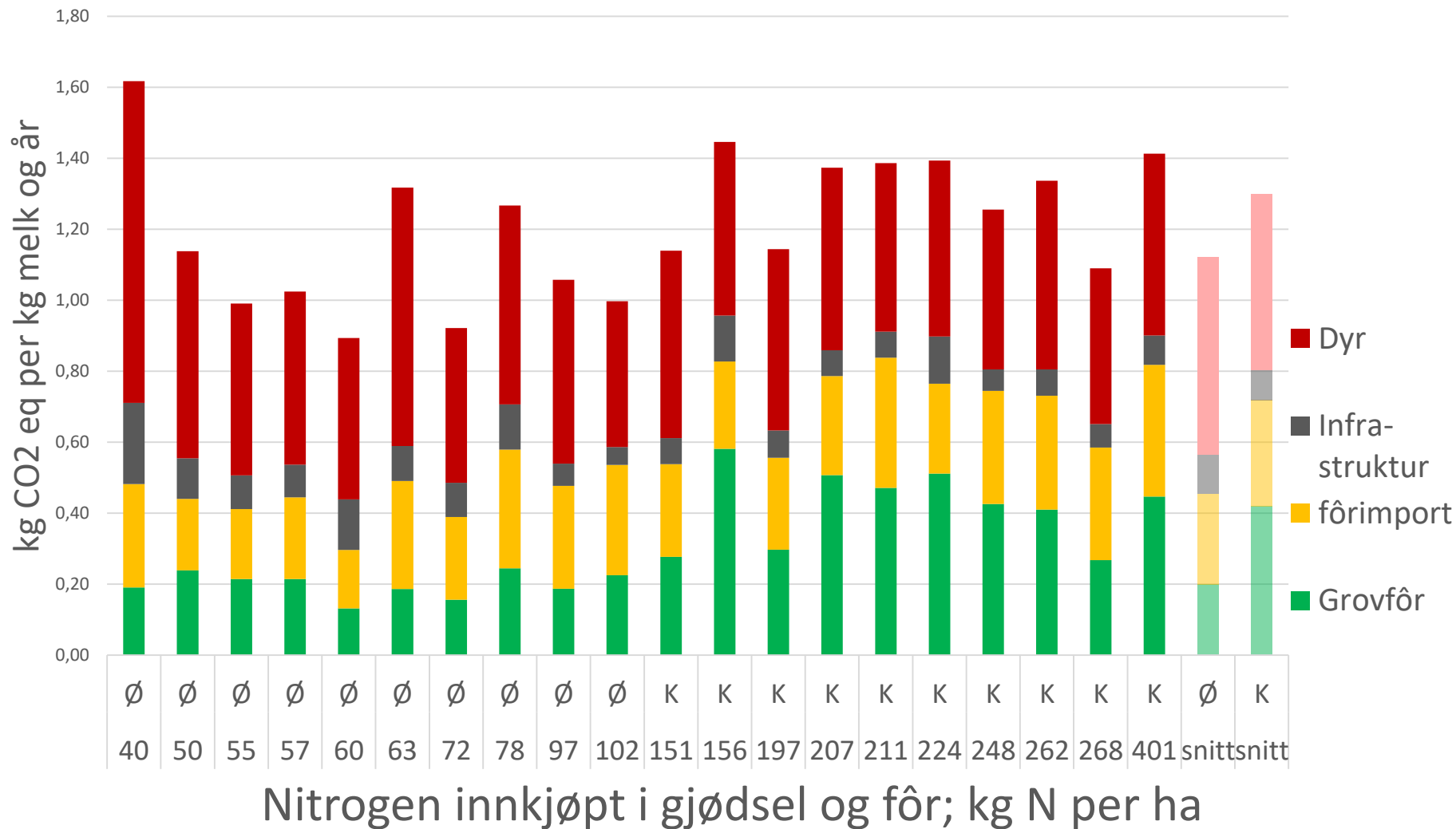

CO₂

Jordforhold og jordkultur CH₄ N₂O

NPK, kalk, husdyrgjødsel, plast, pesticider, ensileringsmiddel

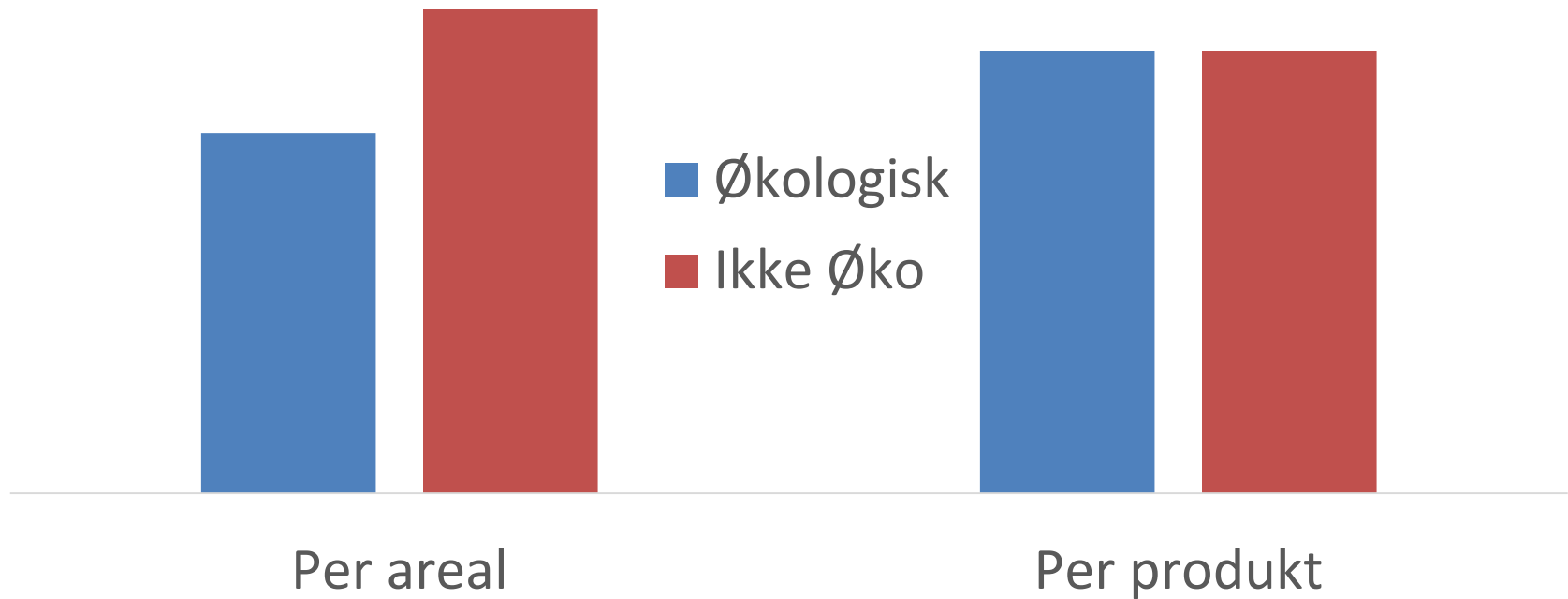
kg CO₂ eq per kg melk, Melkeproduksjon M& R

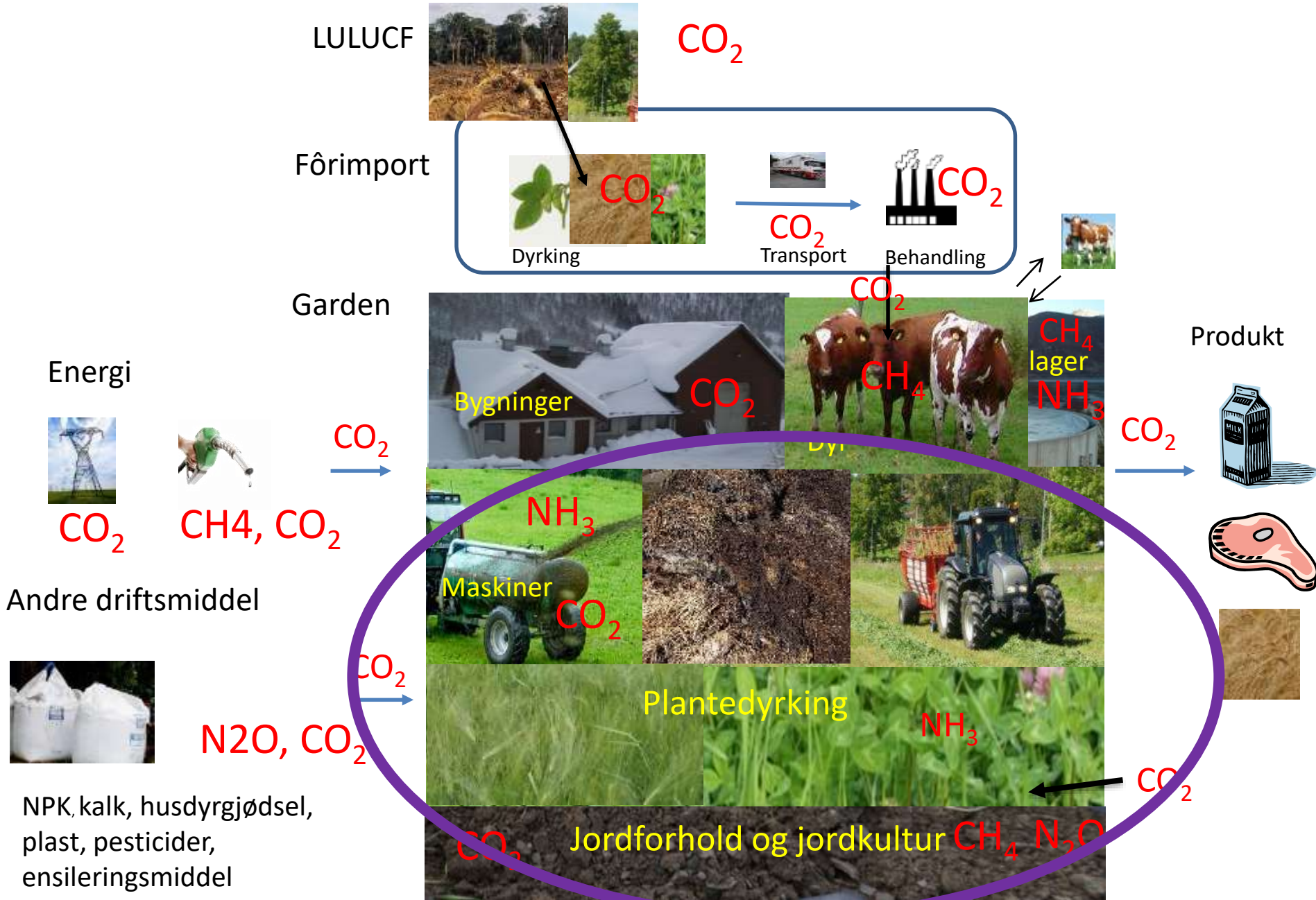
Beregnet etter IPCC

+ tillegg for utslipp fra produksjon og transport av innkjøp

Utslipp av klimagasser per enhet

Kilder til utslipp av klimagasser i jordbruket

CO_2 Jordforhold og jordkultur CH_4 N_2O

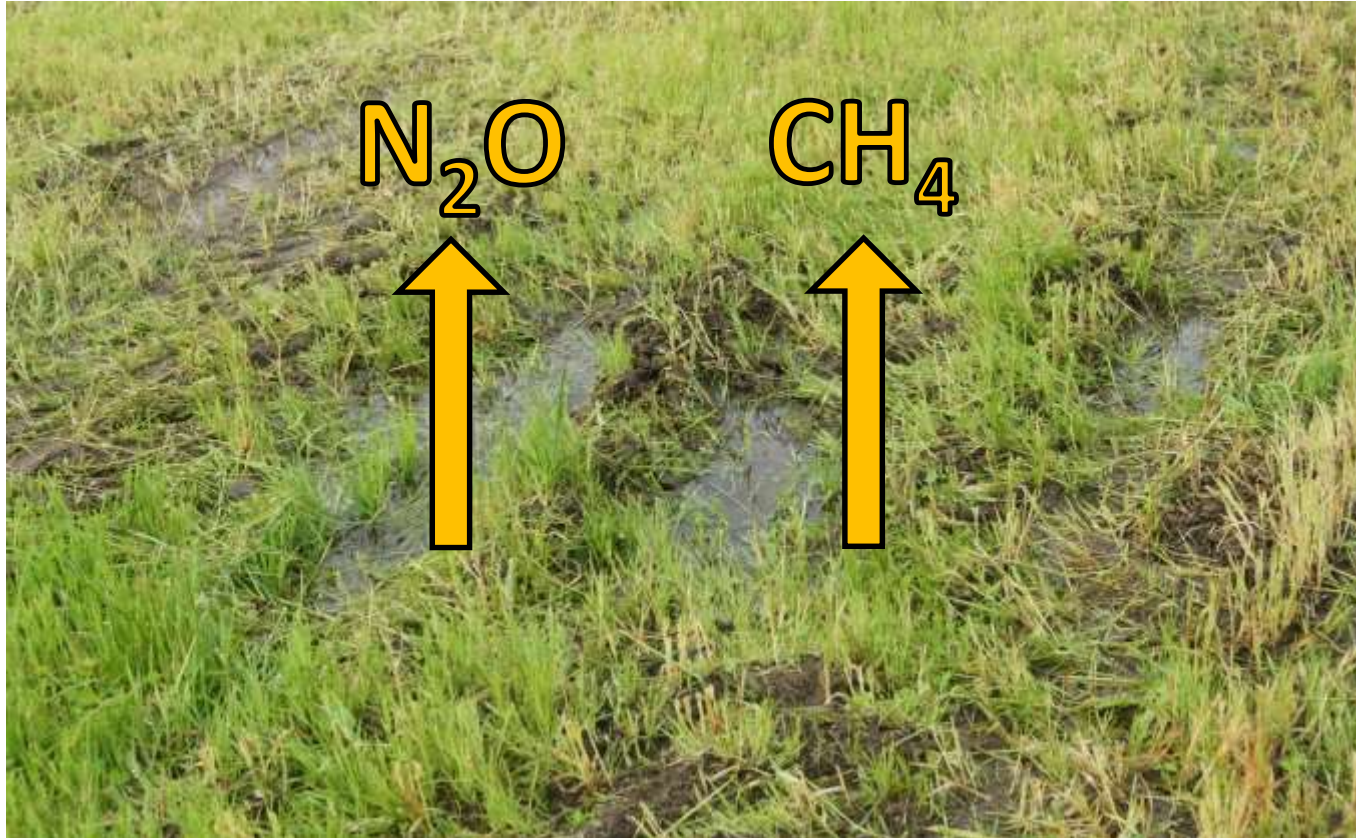

Mikroorganismer frigjør og tar opp klimagassene N_2O , CH_4 og CO_2

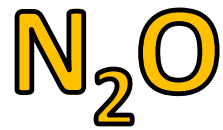
Hvilken gass og hvor mye gass som dannes bestemmes av luft og vann i jorda, planter og andre organismer, karbon og nitrogen

N_2O og CH_4 blir danna i tett / våt jord

N_2O ved mye nitrogen tilgjengelig

CH_4 fra organisk materiale i jorda

Våt
Tett

Bar
Sur
Mye N
Karbon

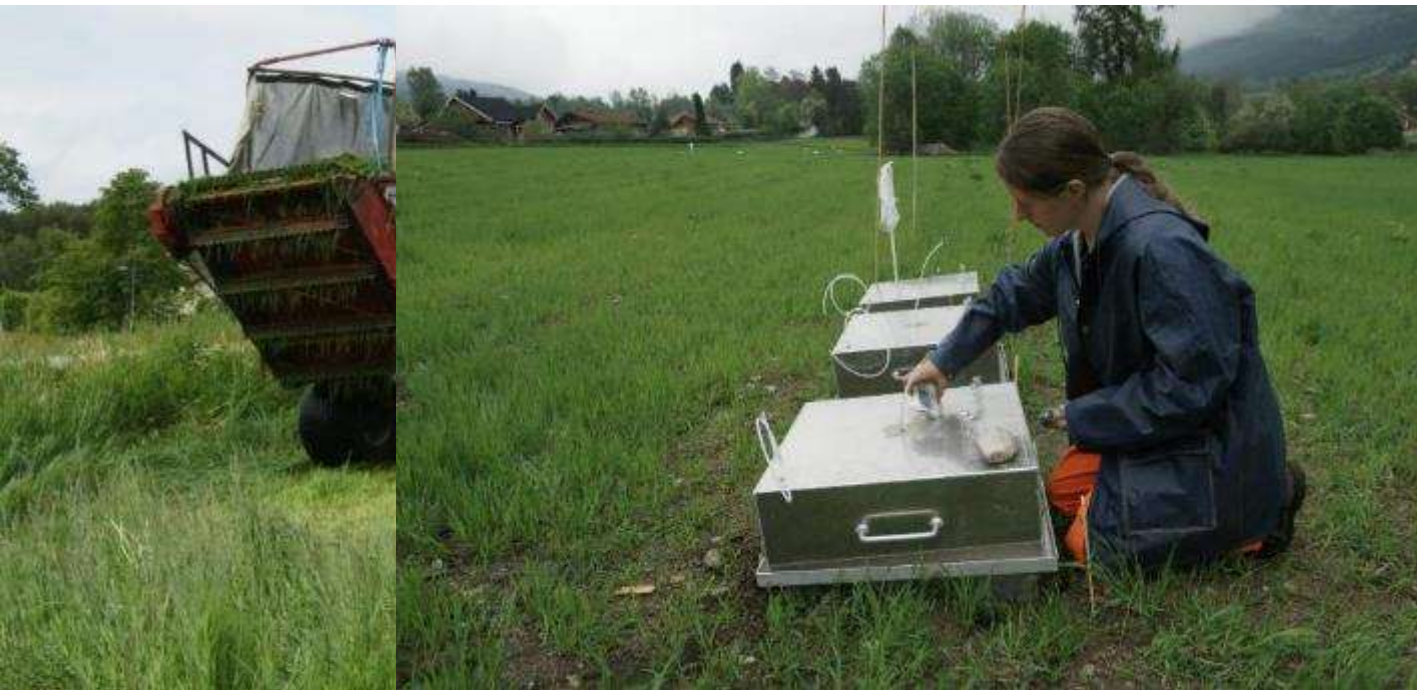
God
• infiltrasjon
• drenering
• struktur

Planter
pH $\geq$ 6
Lite fri N

N₂O utslipp fra økologisk og ikke økologisk eng

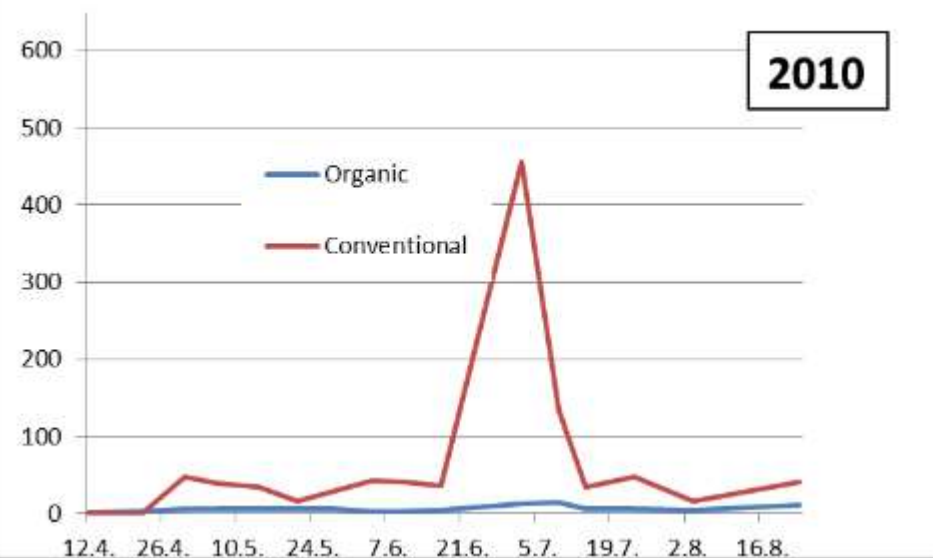
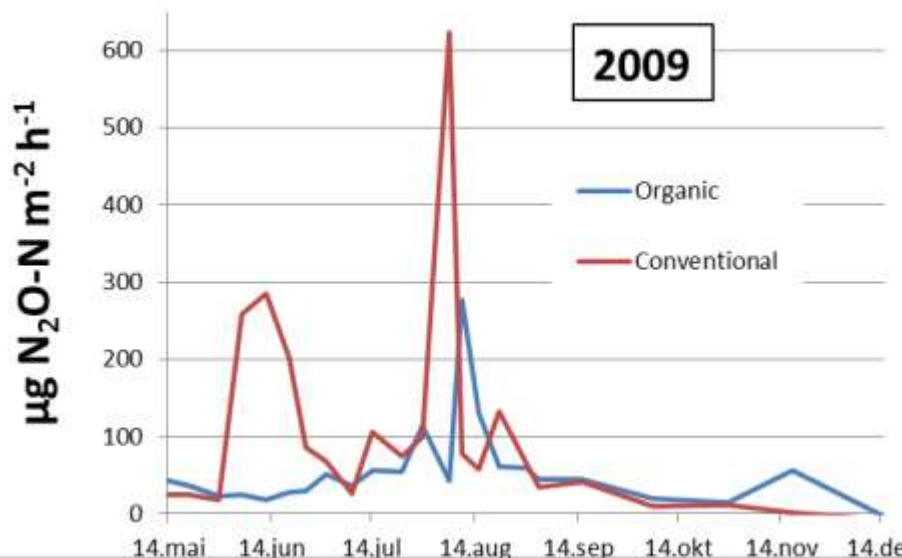

Ikke økologisk, fjerde års eng

Økologisk, andre års eng

N₂O utslipp årene 2009 og 2010

Gjennomsnitt for 5 måleplasser

Hvorfor mindre utslipp i økologisk eng – lav NO₃-i jorda

Kløver kan bidra med betydelig nitrogen uten utslipp av N₂O

Lave N₂O utslipp fra økologisk eng

Mer N₂O utslipp :

- Frysing / Tining
- Tørke / Regn
- **Bryting av eng**
- Økende innhold av organisk materiale

Våt
Tett
Karbon

God

- infiltrasjon
- drenering
- struktur

Lite $\text{NH}_4\text{-N}$

Reduser kjøreskade

- ✓ Faste kjørespor
- ✓ Lufttrykk
- ✓ Dekk
- ✓ Størrelse
- ✓ Vær **Kløver**
- ✓ Slepeslange
- ✓ Drenering

Drenering

- ✓ Overflatevann
- ✓ Grøfting
- ✓ Vedlikehold
- ✓ Infiltrasjon
  - Planter **Kløver**
  - Meitemark
  - Kjøreskade

Eks. Jordstruktur Skaun Økomjøl

TIRSDAG 10.11.15

NIBIO

GUNNAR
6630 T

NATIONEN

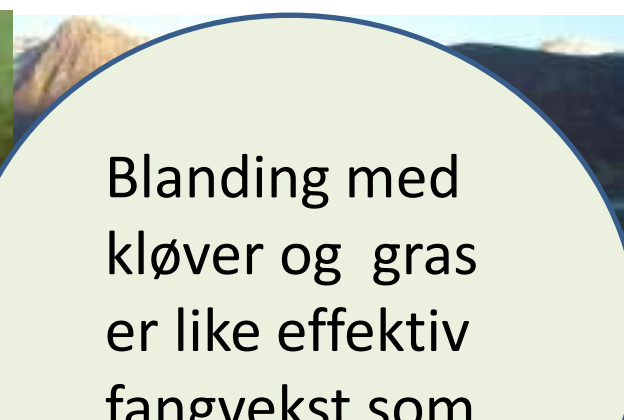
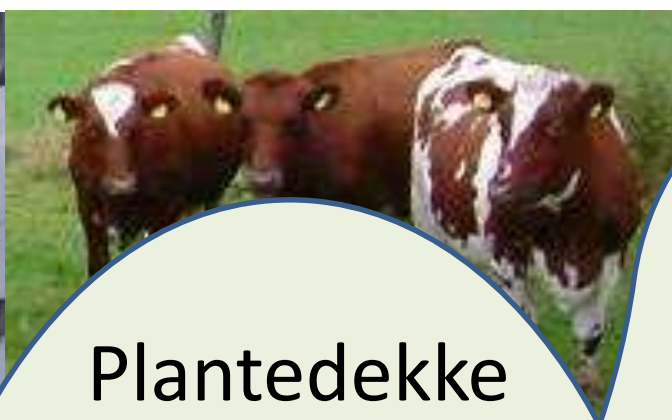
DISTRIKTENE'S NÆRINGSAVIS - NR. 261 - 2015 - www.nationen.no

LANDBRUK 4-5

Flom av krav om erstatning

Jørgen Baumfelder er en av mange bønder i Midt-Norge som har fått store deler av avlingen ødelagt av regn. I Nord-Trøndelag er erstatningskravene firedoblet sammenlignet med i fjor.

Plantedekke

Blanding med kløver og gras er like effektiv fangvekst som gras alene

- ✓ Fangvekster
- ✓ Vårpløying
- ✓ Unngå brakk
- ✓ Vekstskifte

Foto: Reidun Pommeresche

Organisk materiale

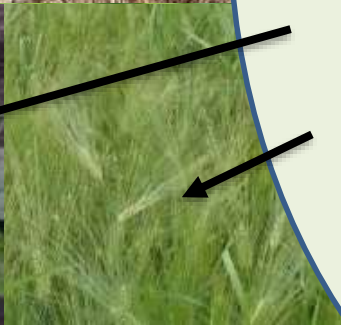

Hvordan
handterer vi best
husdyrgjødsel og
planterester ?

- God gjødsel
- Godt for jorda
- Lite utslipp av drivhusgasser

Biorest
Kompost

Organisk materiale

- Fast eller flytende
- Skilt eller sams
- Ubehandlet eller biogass
- Kompostert eller fermentert

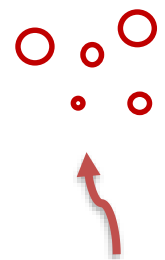

CO_2 Organisk materiale

CH_4 N_2O

Mikroorganismer frigjør og tar opp klimagassene N_2O , CH_4 og CO_2

Varme

Oksygen, karbon og nitrogen

Organisk materiale

- Unngå gjødsel i varmt fjøs
- Lite gjødsel på lager om sommeren
- Ikke store mengder
- Spredeteknikk
- Ikke tilfør NO_3 sammen med lett tilgjengelig karbon

Organisk materiale

Utslipp fra gjødsellager

CMC og MC

Oppsummering reduserte klimagassutslipp

Den gode agronomen

- Gode avlinger
- Ta vare på jorda
- God plantekultur
- Det organiske materialet: skattkiste, men mulig klimabombe

Klimamodeller er ikke hele sannheten

Økologer som også tenker klima er viktig

Mer info

Om Klimamodeller

Hansen, S., Øygarden, L., 2019. Innspill til norsk klimagassmodell på gårdsnivå. NIBIO-rapport 5, 1–36.: <http://hdl.handle.net/11250/2600155>

Rådgeving om agronomiske tiltak for reduserte utslipp

Hansen, S., Haavik, T.B., Bergslid, R., Van Gool, B., Lunnan, T., Røthe, G., Walland, F., 2018. Miljø- og klimavennlig melkeproduksjon. Inspirasjon fra seks melkeproduksjonsbruk. NIBIO-report 4, 53.:[http://orgprints.org/33980/1/NIBIO RAPPORT 2018 4 96.pdf](http://orgprints.org/33980/1/NIBIO_RAPPORT_2018_4_96.pdf)

Filmer om miljøvennlig drift her:

Bygninger: <https://youtu.be/NOt5MMVrqFc>

Jord og gjødsling: <https://youtu.be/Si1wO4LUGcw>

Dyrehold: <https://youtu.be/36Mj0BtAuDc>

Om lagring av karbon

Serikstad, G.L., Pommeresche, R., McKinnon, K. & Hansen, S. 2018.

Karbon i jord – kilder, handtering, omdanning. NORSØK Rapport. 3 (9). 60 s.

[https://orgprints.org/34314/1/NORS%^{C3}%⁹⁸K%²⁰Rapport%²⁰nr%²⁰9%²⁰Jordkarbon.pdf](https://orgprints.org/34314/1/NORS%C3%98K%20Rapport%20nr%209%20Jordkarbon.pdf)

Samspillet mennesker, dyr, planter og mikroorganismer avgjørende for et økologisk landbruk med små utslipp av drivhusgasser 😊

Spørsmål ?